

Užívání a uživatelé konopných drog v kontextu analýzy mediálních zpráv

Vojtěch Sivek, Lenka Miovská, Michal Miovský

Zpracovala: Tamara Zubac

Čtveřice studentů z Katedry psychologie Univerzity Palackého v Olomouci se v rámci svých diplomových prací věnovali kvantitativní obsahové analýze mediálních sdělení o drogách. Cílem projektu bylo zmapovat mediální reprezentaci užívání a uživatelů drog (Miovská, Brachová, Miovský: 2008) a vznikl díky němu i kódovací manuál mediálních sdělení o návykových látkách¹. Na konopné drogy se ve své bakalářské práci z roku 2004 zaměřil Mgr. Vojtěch Sivek. Na práci studentů navázali vědci z Centra adiktologie Psychiatrické kliniky a 1. Lékařské fakulty Univerzity Karlovy, zde konkrétně Mgr. Lenka Šťastná (Miovská) a Ph.D. a prof. PhDr. Michal Miovský, Ph.D.

Autoři v samém úvodu přibližují východiska práce a odůvodňují zde potřebu zkoumání mediálních obsahů. Média zprostředkovávají publiku informace i zábavu, ovšem v duchu sociálně konstruktivistického paradigmatu, ze kterého autoři vycházejí, jsou masové sdělovací prostředky chápány také jako prostředky s potenciálním mocenským vlivem. Média poskytují publiku interpretaci sociální reality, reprodukují normy a hodnoty sdílené v dané společnosti, ale také se významným dílem mohou podílet na procesu vytváření těchto norem a stereotypů například právě tím, že vymezují, co je společensky žádoucí a přijímané či naopak odsouzeníhodné. Masová média tak mohou ovlivňovat představy o světě a hodnotové nastavení jednotlivců. Autoři ovšem dodávají, že chápat publikum jako ryze pasivního příjemce mediálních sdělení by bylo značně zjednodušujícím tvrzením. Příjemci jsou také aktivními činiteli, kteří mají podíl na procesu komunikace.

¹ Dostupné online: <https://www.adiktologie.cz/file/349/manual-kodovani-medialnich-sdeleni.pdf>

V následující metodologické části vymezují výzkumné otázky:

- *Jaký je věk uživatelů konopných drog? Jaké významy jsou v příspěvcích obsaženy nejčastěji?*
- *Kdo je uváděn jako zdroj informace u nejčastěji sdělovaných významů?*
- *Jaké účinky jsou uváděny nejčastěji?*
- *Jaká trestná činnost je uváděna nejčastěji?*
- *Kdo je uváděn jako zdroj informace u nejčastěji sdělovaných způsobů regulace?*
- *O jakém způsobu regulace nakládání s drogami informují média nejčastěji?*

Soubor analyzovaných mediálních sdělení tvoří celkem 1735 zpráv z celostátních i regionálních titulů, rozhlasových i televizních relací a internetových zdrojů, přičemž nejvíce mediálních výstupů čítaly deníky MF Dnes, Právo a Blesk. Do analýzy byly začleněny články informující o konopných drogách v časovém hledisku roku 2003. Právě toto vymezení vzorku je jedním z prvních kroků operacionalizace (Schulz, 2004). Pro přesný popis vzorku jsou využity **identifikační proměnné**, zahrnující název a typ média (tisk, rozhlas, televize, internet), styl (zpravodajský, publicistický), název článku, datum vydání a informační pramen sdělení.

Autoři konstruovali také další proměnné, a to: **kategorie látek**, která má určit typ drogy, vyskytující se v příspěvcích (alkohol, tabák, konopné drogy, extáze, heroin, apod.); **věk uživatelů**; proměnná **účinky konopných drog** přibližuje účinky akutní intoxikace a účinky dlouhodobého užívání (zdravotní problémy, psychické účinky, sociální problémy, atp.); s tím souvisí také proměnná **trestná činnost**, která rozlišuje druhy trestné činnosti vykonané pod vlivem drogy, za účelem jejího obstarání či v důsledku jejího dlouhodobého užívání; proměnná **drogová scéna** má určit to, jaké informace se objevují ve spojitosti s charakteristikou uživatelů drog, trendech užívání, či způsobech užívání drogy; proměnná **zaměření** vyhodnocuje téma regulace užití drogy; proměnná **vyznění obsahu článku** má za cíl identifikovat významy, kterých užívání drog ve vybraných článcích nabývá a celkové vyznění článku; s tím souvisí i proměnná **ladění titulku**, která sleduje vyznění titulku, ale i to, zda titulek odpovídá obsahu článku.

V následující části prezentují autoři výsledky v rámci sledovaných proměnných, které se pokusím shrnout s ohledem na kladené výzkumné otázky a hypotézy.

Co se týče **věku uživatelů konopných drog**, z článků, kde byl věk uživatelů zmíněn, se častěji jednalo o osoby mladší 18 let. Autoři výzkumu z toho vyvozují, že média zobrazují typického uživatele konopných drog jakožto mladistvého. Tento obraz je navíc podporován i zprávami o tom, že stále dochází ke snižování věku prvního užití této drogy, přestože se tento trend zpomalil ve srovnání s 90. lety.

Konopné drogy se také častěji vyskytují v **konotaci s drogami nelegálními** což byl také jeden z výzkumných předpokladů. Nejčastěji byly konopné drogy a jejich uživatelé **významově spojováni s trestnou činností**. Celkem 87 % všech článků bylo asociováno s trestným činem (51,9 %), ohrožením společnosti (29,5 %), závislostí a nemocí (15,8 %). Podle **druhu trestné činnosti** tvořila celých 70,8 % souboru výroba a držení konopných drog. Častěji je také jako důsledek nakládání s konopnými drogami uváděna trestná činnost, až poté zdravotní a psychické problémy.

Převážnou většinu **zdrojů informací** tvořily zdroje spojené s médii, ať už se jednalo o novináře (54,3 %), tiskové agentury (7 %), nebo jiné mediální zprávy (1,4 %). Pokud pomineme osoby a instituce spojené s médii, nejčastěji uváděným zdrojem informací byla policie nebo soudce (34,5 %), kteří častěji zdůrazňují negativní dopady užívání drog na společnost; dále pomáhající pracovníci v oblasti drogové problematiky (14,5 %), kteří akcentují spíše vliv na jedince, kteří drogu užívají; či politici (10,3 %), kteří se opírali o argumentaci represivní. U článků týkající se **přímo trestné činnosti** byla nejčastějším zdrojem policie, soudce (51,8 %), poté teprve mediální zdroje (39,4 %).

Častěji se mediální sdělení **zaměřovala na represivní opatření**, která by potlačovala nabídku (63,9 % článků věnujících se regulaci), oproti **preventivním opatřením**, která by potlačovala poptávku po drogách (16 % článků věnujících se regulaci). Policie a soudce jsou nejčastějšími zdroji informací v oblasti regulace konopných drog. Pokud jsou jako zdroj článků věnujících se regulaci uvedeni **politici**, častěji je tomu tak v souvislosti s opatřeními potlačující nabídku, na rozdíl

od **pomáhajících profesí**, které se věnují naopak prevenci. Tímto zjištěním byla také potvrzena hypotéza o názorové polaritě těchto dvou skupin.

Autoři také hodnotili **přístup médií** k problematice užívání konopných drog. Titulky článků v převážné míře odpovídají obsahu. Nejnižší počet hodnotících zpravodajských příspěvků měli z výzkumného vzorku ČT 1, deník Vysočina a Hospodářské noviny. Obecně ovšem výrazněji převládá negativní vyznění článků (v poměru 1:4,5). U článků, kde se vyskytuje jiné než neutrální hodnocení, upozorňují autoři na snahu o bulvarizaci, zatraktivnění tématu s cílem přilákat pozornost publika.

Zdroje

- MIOVSKÁ, L., BRACHOVÁ, H., MIOVSKÝ, M. Obsahová analýza mediálních sdělení o drogách v ČR. Alkoholismus a drogové závislosti, 2008, 43 (4), 193-204. ISSN 0862-0350. Dostupné online: <https://www.adzpo.sk/sk/adzpo-archiv/88-2008-rocnik-43/cislo-4/330-obsahova-analyza-medialnich-sdeleni-o-drogach-v-cr>
- SCHULZ, Winfried. Analýza obsahu mediálních sdělení. Edited by Irena Reifová, Translated by Barbara Köpplová. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2004. ISBN 8024608278.
- SIVEK, V., MIOVSKÁ, L., MIOVSKÝ, M.: Obraz uživatelů a užívání konopných drog v českých médiích v roce 2003. in: Adiktologie, 2004, roč. 4, č. 4, str. 474-491. ISSN 1213-3841. Dostupné online: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/1394/64/Už%C3%ADván%C3%AD%20a%20uživatelé%20konopných%20drog%20v%20kontextu%20analýzy%20mediáln%C3%ADch%20zpráv.pdf
- ŠŤASTNÁ, L., MIOVSKÝ, M., & NOVÁK, P. (2009). Manuál kódování mediálních sdělení o návykových látkách a tématech s nimi spojených: Uživatelská příručka. Tišnov: Sdružení SCAN. 2009. Dostupné online: <https://www.adiktologie.cz/file/349/manual-kodovani-medialnich-sdeleni.pdf>